

Startnotitie workshop kansen en keuzes in de sport

Sport Toekomstverkenning

14 maart 2017

DE BLIKOPENER (FRISSE BLIKKEN), Grebbeberglaan 15, Utrecht

Inlooplunch vanaf 12:30 uur

Workshop van 13:00 tot 17:00 uur

Het startdocument is een werkdocument ter voorbereiding van de workshop op 14 maart.
Publicatie van de Sport Toekomstverkenning volgt medio 2017.

De workshop Kansen en keuzes is onderdeel van de Sport Toekomstverkenning, een product van het Sociaal en Cultureel Planbureau en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.

Inhoud

Toelichting op de Sport Toekomstverkenning	3
Waar gaan we naar toe met sport in Nederland?	3
Waar willen we naar toe?	3
Kansen en keuzes	3
Opzet workshop: wat gaan we doen op 14 maart?	4
De stoplichttabel – resultaat van de expertsessies	5
Topsport tegenover breedtesport (A).....	7
Kansen voor een moderne sportvereniging (B).....	8
Topsport tegenover gezondheid en autonomie (C).....	10
Gezond en flexibel tegenover collectief meeleven (D).....	11
Topsporters en fans: een gelukkig huwelijk? (E)	13
Bijlage 1: Korte beschrijving van de vier perspectieven	15
Perspectief 1: Naar de Top.....	16
Perspectief 2: Door Vriendschap Verenigd (DVV).....	17
Perspectief 3: Voel je Fit	18
Perspectief 4: Leef Mee	19
Bijlage 2: Kernindicatoren per expertsessie	20
Bijlage 3: Overzicht van experts aan sessies	26

Toelichting op de Sport Toekomstverkenning

De Sport Toekomstverkenning dient ter inspiratie voor het langetermijnbeleid. Met de Sport Toekomstverkenning zijn de directie sport van VWS en andere partijen in de sport beter voorbereid op toekomstige ontwikkelingen, krijgen zij meer inzicht in mogelijke dilemma's, en kunnen zij aan de hand daarvan keuzes maken voor het beleid op de korte en middellange termijn.

De Sport Toekomstverkenning bestaat uit drie onderdelen:

1. *Trendscenario*: Waar gaan we naar toe? Wat is de waarschijnlijke toekomst?
2. *Perspectieven op sport*: Waar willen we naar toe? Wat is de wenselijke toekomst?
3. *Kansen en keuzes*: Welke kansen zijn er voor samenwerking en nieuw beleid? Voor welke keuzes staan we?

Waar gaan we naar toe met sport in Nederland?

Om de waarschijnlijke toekomst te schetsen, hebben we in 2016 een **trendscenario** opgesteld. Dit trendscenario geeft voor verschillende clusters van de kernindicatoren sport de waarschijnlijke toekomst weer op basis van data uit het verleden, expertoordelen en maatschappelijke ontwikkelingen en trends. Het trendscenario gaat uit van gelijkblijvend beleid. De resultaten zijn in juli 2016 gepubliceerd op www.sporttoekomstverkenning.nl/trendscenario.

Waar willen we naar toe?

Om inzicht te verschaffen in de wenselijke toekomst van sport hebben we samen met stakeholders en experts vier **perspectieven** op sport geformuleerd. Deze vier perspectieven zijn ideaaltypische toekomstbeelden, bedoeld om het denken over sport op te rekken en om discussies te verhelderen. In elk perspectief staat een specifieke maatschappelijke opgave centraal; andere opgaven zijn daaraan ondergeschikt. Daarmee zijn de perspectieven en de daaraan gekoppelde streefbeelden elk afzonderlijk eenzijdig en uitvergroet. Geen van de streefbeelden zal dan ook zelfstandig werkelijkheid worden.

Samen geven de vier perspectieven de diversiteit weer in het denken over de toekomst van de sport. In het perspectief 'Naar de Top' wordt maximaal ingezet op talentontwikkeling, presteren en het winnen van medailles. In het perspectief 'Door Vriendschap Verenigd' gaat het om sociale cohesie en verenigingsleven: *fair play* en meedoen zijn belangrijk. De maatschappelijke opgave van 'Voel je Fit' is gezondheid en autonomie en voor 'Leef Mee' is dat het mee beleven van sport en het ontlenen van een collectieve identiteit aan sportbezoek. In bijlage 1 lees je meer over de vier perspectieven: 'Naar de Top', 'Door Vriendschap Verenigd (DVV)', 'Voel je Fit' en 'Leef Mee'.

Kansen en keuzes

Sportbeleid vanuit ieder perspectief heeft altijd ook onbedoelde 'bij-effecten', die vanuit andere perspectieven als wenselijk of onwenselijk kunnen worden gezien. Om een voorbeeld te geven: in het perspectief 'Door Vriendschap Verenigd' is vooral meedoen en *fair play* belangrijk. Wanneer je vooral daarop inzet, heeft dat mogelijk onbedoeld een negatief effect op het winnen van medailles, wat in het perspectief 'Naar de Top' juist heel belangrijk is.

Hoe verhouden de vier perspectieven zich tot elkaar? Welke perspectieven versterken elkaar, en welke perspectieven botsen vooral? Deze vragen hebben we in januari 2017 voorgelegd aan vier

groepen experts. We vroegen de experts om de effecten van de perspectieven te scoren ten opzichte van de verwachte ontwikkeling zoals die naar voren kwam in het trendscenario (zie www.sporttoekomstverkenning.nl). De resultaten van deze expertsessies hebben we weergegeven in een samenvattende stoplichttabel en enkele beschrijvingen van botsende en elkaar versterkende perspectieven (zie pagina 5 t/m 14).

Opzet workshop: wat gaan we doen op 14 maart?

Tijdens de workshop vertalen we samen de uitkomsten van de expertsessies in concrete kansen en keuzes voor de sport in Nederland. De resultaten van de vier expertsessies vormen zoals gezegd het startpunt. We vragen je om de resultaten die in de vorm van een stoplichttabel zijn uitgewerkt van tevoren goed te lezen (zie pagina 5 t/m 14). Daarmee krijgt de workshop een vliegende start.

Laatste workshop van serie van drie

De workshop op 14 maart 2017 is de laatste in een serie van drie workshops:

1. In de eerste workshop op 8 maart 2016 hebben we 45 kernwaarden voor de sport geclusterd. Die hebben we met behulp van *conceptmapping* gebundeld in zeven 'brillen op sport'. Deze brillen vormen de eerste stap naar de perspectieven op sport. Het verslag is te vinden op www.sporttoekomstverkenning.nl.
2. Tijdens de tweede workshop op 1 september 2016 zijn de perspectieven op sport en de wijze waarop de bijbehorende streefbeelden kunnen worden bereikt uitgewerkt. Ook dat verslag is te vinden op www.sporttoekomstverkenning.nl.
3. Het doel van de derde workshop is om op zoek te gaan naar breed gedragen beleidsopties. Welke kansen zijn er voor samenwerking en nieuw sportbeleid? Welke dilemma's zijn daarbij onvermijdelijk?

In 15 vragen op zoek naar kansen en keuzes

Uit de expertsessies is naar voren gekomen welke perspectieven makkelijker lijken samen te gaan, en tussen welke perspectieven een grotere kans bestaat op botsingen. Op grond van de uitkomst van de expertsessies (zie pagina 5 en verder) en de inhoud van de discussies, hebben wij 15 concrete vragen geformuleerd om samen tijdens de workshop te bespreken. Deze presenteren we tijdens de workshop. Hoe kunnen we de kansen verzilveren? Hoe gaan we het beste om met de botsingen?

In de eerste ronde van de workshop vragen we je één van de 15 vragen te kiezen waar je affiniteit mee hebt. Met andere deelnemers ga je dan in gesprek over ideeën en antwoorden op deze vraag. De ideeën en antwoorden kun je ondersteunen met goede voorbeelden uit de praktijk.

Plannen voor de toekomst

In de tweede ronde maak je samen met een partner in de sport een plan voor de toekomst van de sport in Nederland. Samen onderzoeken jullie hoe het plan scoort op de vier eerder geformuleerde perspectieven. Vanuit welke perspectieven kan nog draagvlak worden gecreëerd? En welke mogelijkheden er zijn om het draagvlak te vergroten? Aan het einde worden de plannen voor de toekomst aan alle deelnemers gepresenteerd.

De stoplichttabel – resultaat van de expertsessies

De stoplichttabel op pagina 6 is het resultaat van vier expertsessies en vormt het startpunt voor de workshop van 14 maart. Voordat we de tabel bespreken, lichten we eerst toe hoe deze tot stand is gekomen.

Totstandkoming stoplichttabel

In januari is in vier groepen met experts onderzocht waar en hoe de vier perspectieven elkaar versterken, en waar ze botsen (voor de namen van de experts, zie bijlage 3). Wanneer perspectieven elkaar versterken zijn er kansen voor samenwerking en nieuw beleid; botsen ze dan zullen er keuzes gemaakt moeten worden.

Tijdens vier expertsessies stonden de **maatschappelijke opgaven** van de perspectieven centraal:

- sociale cohesie en het verenigingsleven (DVV) op 16 januari
- sport, gezondheid en autonomie (Voel je Fit) op 17 januari
- beleving en collectieve identiteit (Leef Mee) op 26 januari
- winnen en presteren (Naar de Top) op 27 januari

Aan iedere expertsessie namen ongeveer 10 experts op het gebied van de te bespreken **(kern)indicatoren** deel (zie bijlage 2). De experts scoorden het effect van de strategieën van de vier perspectieven op drie (kern)indicatoren horende bij de maatschappelijke opgave van een van de perspectieven. Wat is bijvoorbeeld het effect van de strategie behorend bij 'Naar de Top' op het percentage Nederlanders dat lid is van een sportvereniging (een van de indicatoren van het perspectief 'Door Vriendschap Verenigd')? Heeft dit een positief effect, een negatief effect of wellicht geen effect ten opzichte van de verwachte trend voor clublidmaatschap?

De resultaten van deze expertsessies hebben we weergegeven in onderstaande tabel. Per expertsessie vulden we een rij in de stoplichttabel. De tabel zelf is het handigste te lezen van boven naar onder. Boven een kolom staat het betreffende perspectief: in de kolom vind je de effecten op de andere perspectieven. Wanneer een strategie positief uitwerkt op de maatschappelijke opgave van een ander perspectief, kleurt die cel groen. We spreken dan van een kans: hier zijn zinvolle verbindingen en coalities te maken.

Een perspectief kan op vier manieren uitwerken op een set van indicatoren: verbeterd (donkergroene driehoek in de tabel), licht verbeterd (lichtgroene cirkel), gelijk (geel vierkant) of verslechterd (oranje driehoek). Elke cel in de tabel staat dus voor de confrontatie van twee perspectieven. Daarbij kan het voorkomen dat een perspectief positief uitwerkt op een tweede perspectief, maar dat het effect andersom juist negatief is. Zoals verwacht scoorden alle perspectieven positief op de indicatoren van de eigen opgave (zie de groene diagonaal in de tabel). Zo waren de indicatoren ook uitgekozen. Voor de beschrijving van de vier cellen in de diagonaal in de tabel verwijzen we naar bijlage 2.

Stoplichttabel

		Naar de Top	DVV	Voel je Fit	Leef Mee
Presteren en winnen (Naar de Top)	Int. Medaillespiegel				
	Int. Med.spiegel Jun		A	C	E
	Topsportuitgaven				
Sociale cohesie en verenigingsleven (DVV)	Clublidmaatschap				
	Vrijwilligerswerk	A		B	B
	Vitale Sportclub				
Gezondheid en autonomie (Voel je Fit)	Combinorm				
	Bewegingsonderwijs	C	B		D
	BVO				
Beleven en coll. identiteit (Leef Mee)	Sportbezoek				
	Uitgaven bezoekers	E	B	D	
	Sport volgen media				

= verslechterd
 = blijft gelijk
 = licht verbeterd
 = verbeterd

Uit de tabel wordt duidelijk welke perspectieven over de hele linie makkelijker lijken samen te gaan, en tussen welke perspectieven een grotere kans is op botsingen of dilemma's. Elke cel in de tabel staat voor een confrontatie van twee perspectieven. Per cel geven we een samenvatting van de discussie tussen de experts. Deze beschrijvingen vormen de onderbouwing van de stoplichttabel en geven voor de workshop aan waar mogelijke kansen liggen en keuzes gemaakt moeten worden.

Voor de leesbaarheid hebben we de beschrijving van de expertoordelen hieronder gegroepeerd (zie de letters A tot en met E in de tabel):

- De perspectieven Naar de Top en Door Vriendschap Verenigd (DVV) gaan volgens de experts niet vanzelf samen.
- Het perspectief Door Vriendschap Verenigd (DVV) leidt volgens de experts mogelijk tot effecten die voor de perspectieven Voel je Fit en Leef Mee wenselijk zijn. Andersom lijkt dat effect minder wenselijk.
- De perspectieven Naar de Top en Voel je Fit gaan volgens de experts niet helemaal vanzelf samen.
- Het perspectief Voel je Fit leidt volgens de experts mogelijk tot effecten die voor de perspectieven Door Vriendschap Verenigd (DVV) en Leef Mee onwenselijk zijn.
- De perspectieven Naar de Top en Leef Mee zouden elkaar volgens de experts mogelijk kunnen versterken.

Sommige perspectieven lijken over de hele linie makkelijker samen te gaan dan andere. Tijdens de workshop maken we dit concreet. Hoe kunnen we kansen daadwerkelijk verzilveren? Hoe gaan we in de praktijk om met mogelijke dilemma's?

Topsport tegenover breedtesport (A)

Stoplichttabel

		Naar de Top	DVV	Voel je Fit	Leef Mee
Presteren en winnen (Naar de Top)					
Sociale cohesie en verenigings-leven (DVV)					
Gezondheid en autonomie (Voel je Fit)					
Beleven en coll. identiteit (Leef Mee)					

 = verslechterd
  = blijft gelijk
  = licht verbeterd
  = verbeterd

De perspectieven Naar de Top en Door Vriendschap Verenigd (DVV) gaan volgens de experts niet vanzelf samen. Er lijkt sprake van dilemma's tussen topsport en verenigingsleven, tussen winnen en meedoen, tussen winnaarsmentaliteit en integriteit en tussen selectie- en recreatie-teams. Hieronder wordt toegelicht waar de perspectieven botsen.

Naar de Top → Sociale cohesie en verenigingsleven

Een beleidsstrategie die focust op presteren en winnen zal volgens de experts sterk negatieve gevolgen hebben voor het verenigingsleven. Een (groot) deel van de breedtesport, en daarmee de verenigingsleden en vrijwilligers zal wegvallen. Veel mensen sporten vooral voor hun plezier. Een reden voor sporters om af te haken bij een vereniging is dat (topsport)prestaties binnen de vereniging (teveel) centraal staan, en niet het plezier om met elkaar te sporten. Ook sporters die de aansluiting met topsport missen, zullen hun lidmaatschap eerder opzeggen wanneer alles draait om presteren en winnen. Wanneer het beleid zich concentreert op topsport, zal de sport professionaliseren: scouting, talentontwikkeling en coaching vraagt om professionals. Er is dan minder plek voor het type vrijwilligers zoals we die nu kennen en ook het aandeel 'vitale sportverenigingen'¹ zal afnemen, omdat het bredere maatschappelijk belang er in topsportbeleid niet toe doet. Mogelijk kunnen sommige verenigingen dit wel combineren, maar de algemene verwachting is dat deze perspectieven elkaar negatief beïnvloeden.

Door Vriendschap Verenigd → Presteren en winnen

Wanneer het sportbeleid zich volledig focust op de breedtesport en het verenigingsleven dan zal dit sterke negatieve gevolgen hebben voor de topsport in Nederland. De plaats van Nederland op de medaillespiegels voor senioren en junioren zal relatief verslechteren. Ondanks het feit dat vanuit dit perspectief meer mensen met sport in aanraking komen, er een goede verenigingsstructuur is en er sprake is van een brede aanwas van sporters zal dit volgens de experts niet resulteren in een betere

¹ Een vitale sportvereniging is in staat om haar sportaanbod voor de (potentiële) leden te organiseren en is maatschappelijk actief of heeft de intentie om maatschappelijk actief te zijn. (zie bijlage 2).

positie op de internationale medaillespiegels. Beschikbare middelen zullen namelijk primair in de breedtesport worden geïnvesteerd, met als gevolg dat er minder geld beschikbaar is voor topsportondersteuning, talentherkenning en –ontwikkeling. De uitgaven aan topsport zullen dan aanzienlijk afnemen. De stap van verenigingssport naar topsport wordt veel groter en wordt bovendien minder actief gefaciliteerd. Het draait binnen verenigingen immers niet om het door laten breken van talenten, maar om samenzijn en samen sporten. Wellicht zal er voor de Paralympische Spelen in het begin een lichte stijging zichtbaar zijn. Sportverenigingen worden immers toegankelijker voor sporters met een beperking.

Kansen voor een moderne sportvereniging (B)

Stoplichttabel

		Naar de Top	DVV	Voel je Fit	Leef Mee
Presteren en winnen (Naar de Top)			 A	 C	 E
Sociale cohesie en verenigings-leven (DVV)		 A		 B	 B
Gezondheid en autonomie (Voel je Fit)		 C	 B		 D
Beleven en coll. identiteit (Leef Mee)		 E	 B	 D	

 = verslechterd
  = blijft gelijk
  = licht verbeterd
  = verbeterd

Het perspectief Door Vriendschap Verenigd (DVV) leidt volgens de experts mogelijk tot effecten die voor de perspectieven Voel je Fit en Leef Mee wenselijk zijn. Concreet: een actief lidmaatschap van een moderne sportvereniging heeft mogelijk een positieve invloed op gezondheid en autonomie én op de beleving van sportwedstrijden. Andersom lijkt dat effect minder wenselijk. Concreet: leden die de nadruk leggen op autonomie, gezondheid en beleving zijn minder geneigd om een structurele vrijwilligerstaak op zich te nemen.

Door Vriendschap Verenigd → Sport, gezondheid en autonomie

Een focus in het sportbeleid op de breedtesport en het verenigingsleven zal een licht positief effect hebben op gezondheid en autonomie. Verenigingen zullen op een groter aantal locaties hun sportaanbod organiseren. Als sportverenigingen nauw samenwerken met andere organisaties in de nabije omgeving zal dat leiden tot een meer beweegvriendelijke omgeving rondom de verenigingen: betere routes naar de verenigingen en meer speelplekken voor kinderen en fitnessapparaten voor ouderen. Om deze effecten te bewerkstelligen moeten verenigingen wel aan een aantal voorwaarden voldoen. Zo moeten zij open, professioneel en breed georganiseerd zijn; hun leden weten te behouden en nieuwe leden weten te werven; gedreven worden door de vraag vanuit de samenleving en in verbinding staan met de buurt.

Het aandeel mensen dat voldoende beweegt zal licht toenemen als zij meer gaan sporten en bewegen bij de vereniging. Dit botst met de behoefte van veel mensen om zelf hun sportmomenten en medesporters uit te zoeken. Deze mensen voelen zich minder aangetrokken tot de sportvereniging. Bovendien kan sport maar een beperkte bijdrage leveren aan het behalen van de combinorm.

Door Vriendschap Verenigd → Beleving en collectieve identiteit

Als het sportbeleid zich concentreert op het verenigingsleven (breedtesport) en sociale cohesie, dan heeft dit hoogstwaarschijnlijk een licht positief effect op de beleving van sport en de collectieve identiteit. Meer actieve leden van sportclubs en een betrokken vereniging leiden tot meer betrokkenheid van familie en buurt bij breedtesport. Dit zal het bezoek van de club en daarmee bezoek van sportwedstrijden stimuleren. Aangezien de bezoekersaantallen nu al hoog zijn, is de ruimte voor groei beperkt. Waarschijnlijk middelen de hogere uitgaven voor breedtesport en de lagere uitgaven voor topsport (evenementen) elkaar uit. De grote (topsport) evenementen zullen waarschijnlijk ook op minder bezoekers (en daarom minder uitgaven) kunnen rekenen. Maar open clubs worden steeds professioneler en investeren ook in de vereniging, in andersoortige activiteiten, zoals een buitenschoolse opvang, en in de accommodatie. Het wordt dus niet per definitie goedkoper om lid te zijn van een sportvereniging. De nieuwe 'sporters' zijn sociale sporters, die waarschijnlijk niet meer tijd zullen steken in het volgen van topsport, maar juist in platforms van de eigen club waar je eenvoudig bij kunt aanhaken. Mensen willen bij 'hun cluppie' horen.

Voel je Fit → Sociale cohesie en verenigingsleven

Beleid dat zich richt op gezondheid en autonomie zal (licht) negatieve gevolgen hebben voor de sociale cohesie en het verenigingsleven. Het clublidmaatschap zal fors afnemen wanneer mensen meer flexibel gaan sporten en bewegen. Verenigingen zullen plaats maken voor commerciële aanbieders en zelfgeorganiseerde groepen. Als het ledental van verenigingen afneemt, daalt ook het aantal vrijwilligers. De andere organisatievormen van sport die populair zullen zijn (commercieel, zelfgeorganiseerd, alleen) hebben nagenoeg geen inzet van vrijwilligers nodig. Als gezondheid en autonomie de leidende motieven zijn om te sporten en te bewegen in plaats van sociale cohesie zal dit minder gelegenheid overlaten voor het sociale aspect van vrijwilligerswerk, iets dat voor veel vrijwilligers het werk juist zo leuk maakt. Hetzelfde principe geldt voor de gezelligheid in de kantine. Een gezondheidsperspectief heeft gevolgen voor de kantineomzet en alcohol- en snackconsumptie op de vereniging. Het verhaal is anders voor vitale verenigingen. Als maatschappelijk actieve verenigingen zullen zij eerder dan reguliere verenigingen van gezondheid een van hun speerpunten maken, bijvoorbeeld door het assortiment van hun kantine hierop aan te passen en andersoortig (sport)aanbod te organiseren. Voor hen kan het beleid vanuit Voel je Fit positief uitpakken als zij het verenigingsleven gaan combineren met gezondheid (en autonomie). Met als mogelijk gevolg dat het aandeel vitale vereniging toeneemt.

Leef Mee → Sociale cohesie en verenigingsleven

Als de nadruk in het beleid ligt op het perspectief Leef Mee, zal dat niet veel effect hebben op het verenigingsleven en de sociale cohesie op de club. Het gevaar is dat de nadruk op de passieve kant van sport komt te liggen. Zien sporten doet niet sporten. Sportevenementen en successen van Nederlandse topsporters hebben geen (lange termijn) effect op het aantal sporters en op het aantal clubleden. Daarbij gaat het volgen van sport ten koste van tijd die men aan zelf sporten kan besteden. Het perspectief draagt ook niet bij aan de toename van aan de sport gelieerde

maatschappelijke activiteiten. Het zorgt eerder voor een verschuiving van bijvoorbeeld de vrijwilligers in de sport: zij zullen wellicht vaker voor het ondersteunen van evenementen kiezen, wat ten koste gaat van het verenigingswerk. Anderzijds is het goed mogelijk dat de vraag om vrijwilligers afneemt in de evenementenhoek, enerzijds vanwege technologische ontwikkelingen, anderzijds omdat de organisatie van evenementen steeds vaker in handen is van grote commerciële partijen.

Topsport tegenover gezondheid en autonomie (C)

Stoplichttabel

		Naar de Top	DVV	Voel je Fit	Leef Mee
Presteren en winnen (Naar de Top)			 A	 C	 E
Sociale cohesie en verenigings-leven (DVV)		 A		 B	 B
Gezondheid en autonomie (Voel je Fit)		 C	 B		 D
Beleven en coll. identiteit (Leef Mee)		 E	 B	 D	

 = verslechterd
  = blijft gelijk
  = licht verbeterd
  = verbeterd

De perspectieven Naar de Top en Voel je Fit gaan volgens de experts niet helemaal vanzelf samen. Ze lijken elkaar soms in de weg te zitten. Zo passen autonomie en vrijblijvendheid niet als vanzelf in het topsportklimaat, en is topsport niet altijd even gezond.

Naar de Top → Sport, gezondheid en autonomie

De focus op topsport zal een lichte daling betekenen in gezondheid en autonomie. Het merendeel van de beleidsinspanningen komt terecht bij een kleine groep sporters in Nederland: de topsporters. Meer aandacht voor topsport leidt tot minder focus op voldoende bewegen en daarmee zal er ook minder geld gaan naar bewegestimulering en de inrichting van een beweegvriendelijke openbare ruimte. Als winnen de focus is, zullen minder mensen gaan sporten en bewegen. Zeker als er nog vroeger, sneller en strenger geselecteerd gaat worden op talent. Voor de topsport zijn alleen topsportlocaties relevant en interessant. Gemeenten zullen geld bundelen om op provinciaal niveau (meer) topsportaccommodaties te realiseren. Dit gaat ten koste van investeringen in speelveldjes en andere beweegplekken en -locaties. Het effect van het perspectief Naar de Top op bewegingsonderwijs zal beperkt zijn. De argumentatie van experts hiervoor loopt uiteen. Een van de argumenten is dat de beleidsterreinen elkaar nauwelijks raken, en waar ze dat wel doen dat buiten de reguliere onderwijssetting zal plaatsvinden (denk aan een naschools sportrooster voor talenten). Anderzijds is topsport volgens de experts gebaat bij een brede kweekwijver om talent te herkennen

en op te leiden. Het aantal uren bewegingsonderwijs zou dan ook toe kunnen nemen. De valkuil hierbij is echter dat focus op talentherkenning en -ontwikkeling binnen het bewegingsonderwijs ten koste kan gaan van onderwijsinzet voor alle kinderen, ook zij zonder talent.

Voel je Fit → Presteren en winnen

Wanneer het sportbeleid in Nederland zich volledig focust op gezondheid en autonomie, dan zal dat een licht negatief effect hebben voor de topsport. De nadruk ligt dan namelijk niet op presteren en winnen. Het individu staat centraal: men sport en beweegt vaker ongeorganiseerd, met als doel om zich fit en vitaal te voelen. Er is nauwelijks nog een verenigingsstructuur. Hierdoor kunnen talenten en topsporters die alsnog herkend worden moeilijker worden ondersteund in hun sportieve ontwikkeling. Iedereen sport en beweegt, maar bijna niemand doet dat om te excelleren. De positie van Nederland op de medaillespiegels zal dan ook verslechteren. Een ander scenario is dat als meer kinderen gaan sporten, dat zij fitter en sterker worden met als mogelijk gevolg dat zij in een sport uitblinken. Of dit uiteindelijk zou resulteren in het behalen van (meer) medailles is dan nog wel de vraag. In de beeldvorming passen fitheid en topsport wel bij goed elkaar: topsporters hebben een voorbeeldfunctie op het gebied van fitheid. Maar, omdat de focus niet op presteren ligt zullen de uitgaven aan topsport afnemen, en zal er meer in beweegstimulering worden geïnvesteerd.

Gezond en flexibel tegenover collectief meeleven (D)

Stoplichttabel

		Naar de Top	DVV	Voel je Fit	Leef Mee
Presteren en winnen (Naar de Top)			 A	 C	 E
Sociale cohesie en verenigings-leven (DVV)		 A		 B	 B
Gezondheid en autonomie (Voel je Fit)		 C	 B		 D
Beleven en coll. identiteit (Leef Mee)		 E	 B	 D	

 = verslechterd
  = blijft gelijk
  = licht verbeterd
  = verbeterd

Het perspectief Voel je Fit leidt volgens de experts mogelijk tot effecten die voor de perspectieven Door Vriendschap Verenigd (DVV) en Leef Mee onwenselijk zijn. In grote lijnen lijkt er een spanning tussen enerzijds gezond en flexibel en anderzijds collectief en meebelevend.

Leef Mee → Sport, gezondheid en autonomie

In het perspectief Leef Mee wordt volop geïnvesteerd in de game- en gadgetcultuur en in de evenementeninfrastructuur met meer locaties en snelle/makkelijke routes daarnaartoe. Dit gaat ten koste van de breedtesportinfrastructuur en beweegvriendelijke omgeving. Een beleid waarin beleving centraal staat, zorgt voor een lichte daling in gezondheid en autonomie in de sport.

Passieve sportconsumptie op de bank, tribune, gamend of langs de lijn zal toenemen, met als gevolg dat er minder tijd overblijft om zelf te gaan sporten. Om mensen zelf te laten bewegen zijn andere maatregelen nodig. Een logisch spin-off effect dat mensen aanzet tot beweging is er namelijk niet. Zo is er ook geen effect van het perspectief Leef Mee op het bewegingsonderwijs. Als er al een effect is, zal dat eerder leiden tot minder bewegingsonderwijs, omdat die tijd dan ingevuld wordt met het kijken naar sport. Maar die verandering wordt door de experts onwaarschijnlijk geacht. Er zijn wel andere kansen om beleving, gezondheid en autonomie beter op elkaar aan te sluiten. Bijvoorbeeld door supporters met hun favoriete sporters mee laten spelen ([Football Fans in Training](#)) of door locaties voor evenementen en/of de routes daarnaartoe geschikt maken voor voetgangers en fietsers.

Voel je Fit → Beleven en collectieve identiteit

Als in het sportbeleid de focus komt te liggen op gezondheid en autonomie zal dit een negatief effect hebben op beleving en collectieve identiteit. Immers, het individu, de eigen gezondheid en het eigen lichaam, staan hierbij centraal. Hierdoor gaat er veel tijd en energie naar het zelf bewegen en dat is lang niet altijd hetzelfde als sporten bij verenigingen en heeft al helemaal weinig effect op de beleving van sport als toeschouwer. Dit zal een zorgen voor een dalend aantal bezoekers langs de lijn. In lijn hiermee zullen ook de uitgaven aan topsportevenementen en sporten in verenigingsverband dalen. Daarentegen gaan mensen meer uitgeven aan hun eigen fitheid, door het kopen van sportaccessoires (outfits, gadgets, etc.), gezonde voeding en het meedoen aan doe-events. Dit zal waarschijnlijk wel minder zijn dan wat er aan de dalende uitgaven aan grotere evenementen wordt misgelopen. Fit staat gelijk aan goed en men wil dat delen en zich vergelijken met de omgeving. Het gebruik van sociale media en apps is een goedkope en snelle manier om individuele activiteiten te promoten, waardoor er meer is om te volgen. Naar verwachting zal ook het volgen van 'sportvoorbeelden' en sites over gezondheid toenemen. Het volgen van traditionele sport via media zal daarentegen afnemen.

Topsporters en fans: een gelukkig huwelijk? (E)

Stoplichttabel

		Naar de Top	DVV	Voel je Fit	Leef Mee
Presteren en winnen (Naar de Top)			 A	 C	
Sociale cohesie en verenigings-leven (DVV)		 A		 B	 B
Gezondheid en autonomie (Voel je Fit)		 C	 B		 D
Beleven en coll. identiteit (Leef Mee)		 E	 B	 D	

 = verslechterd
  = blijft gelijk
  = licht verbeterd
  = verbeterd

De perspectieven Naar de Top en Leef Mee zouden elkaar volgens de experts mogelijk kunnen versterken. Meer aandacht voor beleving en evenementen leidt tot meer aandacht voor topsport; meer investeringen in topsport vertalen zich soms in grotere toeschouwersaantallen, maar zeker niet altijd.

Leef Mee → Presteren en winnen

Beleid dat maximaal inzet op beleven en collectieve identiteit zal een (licht) gunstig effect hebben op presteren en winnen. Fans genieten van sportprestaties van het hoogste niveau. En als we en masse naar de beste sporters willen kijken, is een investering in topsport noodzakelijk. Zonder topsporters en topsportsucces geen of minder sportbeleving en sportevenementen. Het beleven van sport, en de collectieve identiteit die ermee samenhangt, rendeert meer aandacht voor sport, wat aantrekkelijk is voor bedrijven om zich met sponsoring of op andere wijze aan evenementen te verbinden. Bovendien levert de aandacht voor sport ook meer publieke en politieke steun voor topsportinvesteringen. Voor jongeren en jonge sporters kan een belevingscultuur met sporthelden positief uitwerken om beter te gaan presteren om uiteindelijk ook op het podium te komen. De grote vraag is echter of meer evenementen op topsportniveau ook leidt tot meer medailles. De meeste aandacht in de beleving van sport gaat immers uit naar mediagenieke en sterk geprofessionaliseerde sporten zoals Extreme Sports, Formule 1 en darts, sporten en wedstrijden die niet opgenomen zijn in de medaillespiegel.

Een grote kans voor de topsport is als de (financiële) voordelen uit evenementen uiteindelijk deels terugvloeien naar de sporters zelf. Bijvoorbeeld naar talentontwikkeling en -herkenning. Een mooi voorbeeld is dat Grand Slam-landen gemiddeld meer en betere tennissers in huis hebben.

Naar de Top → Beleven en collectieve identiteit

Als er in Nederland vol wordt ingezet op topsport, zal dit op het oog weinig effect hebben op beleving en collectieve identiteit. We zien hier echter twee tegengestelde bewegingen. Enerzijds zal meer Nederlands topsportsucces een positieve invloed hebben op het volgen van sport via media. Kijkcijfers en volgedrag op sociale media worden sterk beïnvloed door winkansen van sporters of

hoe spannend een wedstrijd is. We delen graag in Nederlands succes en via (sociale) media is het volgen laagdrempeliger dan daadwerkelijk bezoek van een evenement. Daartegenover staat een negatief effect op het sportbezoek. Immers, een hogere kwaliteit van de sport leidt niet altijd en zeker niet automatisch tot structureel hogere bezoekerscijfers. Neem bijvoorbeeld Eredivisievoetbal waar de bezoekersaantallen de laatste jaren toenemen, terwijl de kwaliteit (in internationaal opzicht) alleen maar afneemt. Succesvolle sporters en clubs hebben ontegenzeggelijk aantrekkingskracht, maar het zijn vooral grote sportevenementen die hier van kunnen profiteren en het is nog maar de vraag of internationale wedstrijden, zoals EKs en WKs, structureel naar Nederland gehaald kunnen worden. De uitgaven van bezoekers aan sportevenementen zal waarschijnlijk gelijk blijven. Nederlanders zijn bereid om voor het zien van een Nederlandse topsporter met succes meer geld uit te geven – ook voor merchandise – maar het gaat hierbij niet om grote aantallen, terwijl de uitgaven aan bezoek van kleinere evenementen zullen dalen.

Bijlage 1: Korte beschrijving van de vier perspectieven

In de workshops over perspectieven op 8 maart en 1 september 2016 hebben we samen met stakeholders veel verschillende waarden rond sport en bewegen opgehaald. Deze waarden geven weer waarom sport voor iemand belangrijk is. Deze waarden rond sport en bewegen vormden de basis voor de perspectieven, ze zijn ondergebracht in vier perspectieven op sport met namen als:

- Naar de Top
- Door Vriendschap Verenigd (DVV)
- Voel je Fit
- Leef Mee

In elk perspectief staat een maatschappelijke opgave of discussie over sport en bewegen centraal. Voor deze vier perspectieven zijn wenselijke toekomstbeelden van Nederland in 2040 beschreven, de zogenaamde streefbeelden. Een streefbeeld is een behoorlijk uitvergrote, wenselijke toekomst, eenzijdig geredeneerd vanuit de kernwaarden van dat ene perspectief. Streefbeelden bevatten een antwoord op een specifieke maatschappelijke uitdaging en een strategie hoe hiertoe te komen. Vanuit elk perspectief wordt er op een andere manier naar sport gekeken. Zo wordt er in 'Naar de Top' alleen gesport om te winnen, terwijl het in 'Door Vriendschap Verenigd' vooral gaat om samen sporten en bewegen: daar staan meedoen en betrokkenheid centraal. In het derde perspectief 'Voel je Fit' sport en beweegt iedereen om lekker in zijn vel te kunnen zitten en fit te zijn, waarbij we de vrijheid hebben om zelf te bepalen wat, wanneer en met wie we dat doen. Bij het vierde perspectief 'Leef Mee' draait het volledig om de totaalbeleving van sport: sport is wat je beleeft en deelt met anderen.

In de Sport Toekomstverkenning kiezen we uiteindelijk niet voor één van deze vier perspectieven. Het zijn slechts hulpmiddelen om de discussie te verhelderen en kansen, keuzes en dilemma's bloot te leggen.

Perspectief 1: Naar de Top

Opgaven en drijfveren

- Medailles winnen voor Nederland
- De beste zijn
- Je grenzen verleggen
- Talentontwikkeling

Streefbeeld

In 2040 behoort Nederland tot de vijf beste topsportlanden van de wereld. Als land winnen we ieder jaar meer dan 100 medailles, bekens of schalen tijdens Olympische Spelen en/of andere internationale competities en kampioenschappen. Topsporters en gamers zijn door hun winnaarsmentaliteit een inspiratiebron om te excelleren. Dankzij investeringen van de overheid, publiek-private samenwerking en crowdfunding zijn er meer financiële middelen voor topsport beschikbaar dan voorheen. Van iedere topatleet worden dag en nacht de bewegingen, vitale functies en prestaties gemonitord via slimme sensoren. Een professioneel begeleidingsteam baseert daarop een aangepast schema voor training, voeding en rust. Neurocoaching en genterapie verbeteren de focus, reactietijd en timing. Scouting van sporttalenten begint al vroeg op scholen en sportverenigingen. Door aanvullende screening van het genetisch en cognitief profiel van kinderen is goed te voorspellen wie van hen het écht in zich heeft. Talentjes vanaf 6 jaar gaan naar gespecialiseerde scholen met een sportprofiel en extra sporturen. De grootste talenten stromen door naar talentscholen en regionale topsportcentra. Daar leren ze van topcoaches en oud-topsporters alles over techniek, tactiek, spelinzicht, teamspirit en mentale weerbaarheid. Elke topsporter heeft maar één doel: de hoogste trede op het podium, de gouden medaille, de beker of de schaal. Winnen, daar gaat het om in dit perspectief.

Sport en bewegen in dit perspectief

In dit perspectief sport je om te winnen: een Olympische medaille, de Champions League, een WK of een persoonlijk record. Topsporters zijn atleten en gamers, die er alles aan doen om de beste te worden en te blijven. Talenten krijgen alle ruimte om zich te ontwikkelen en sporters halen het beste in zichzelf en in elkaar naar boven.

Kenmerken van de strategie

Het perspectief 'Naar de Top' wordt vooral gedragen door de landelijke overheid, topsportorganisaties en het onderwijs. Onderwijs en sportverenigingen werken nauw samen aan de talentherkenning, -ontwikkeling en doorstroming via het talentvolgsysteem. Overheid en bedrijfsleven ondersteunen de sporters en sportbonden met de grootste kansen op medailles (focussporten). Voor deze sporten zijn er professionele topsportaccommodaties, waar topsporters met voorrang gebruik van maken. De Nederlandse topsportaccommodaties behoren tot de beste van de wereld: de nieuwste innovaties worden er direct geïmplementeerd. Topsport Enhancement - een krachtenbundeling van wetenschap, bedrijfsleven en praktijk - stimuleert hoogwaardig wetenschappelijk onderzoek en innovaties.

Perspectief 2: Door Vriendschap Verenigd (DVV)

Opgaven en drijfveren

- Iedereen in de wijk mag meedoen
- Sportiviteit en integriteit zijn belangrijke waarden
- Een veilige omgeving om samen te spelen
- Dankzij de vereniging vinden mensen elkaar

Streefbeeld In 2040 is de sportvereniging het activiteitscentrum en trefpunt van de wijk. De vereniging is een afspiegeling van de samenleving. Iedereen kan en mag meedoen, ongeacht handicap, opleiding, etniciteit of seksuele voorkeur. Het leden- en vrijwilligersbestand is dan ook divers. De vereniging maakt sport voor iedereen aantrekkelijk, toegankelijk en leuk. Er is daarnaast een uitgebreid aanbod van sociale en culturele activiteiten. De vereniging biedt de jeugd een veilige omgeving, waarbij teamspirit, fair-play en meedoen belangrijker zijn dan winnen. Kinderen leren omgaan met succes én met teleurstellingen, maar vooral om samen te spelen. Er wordt keihard opgetreden tegen grensoverschrijdend en onsportief gedrag, zowel op als naast het veld. Betrokkenheid, vriendschap en gezelligheid staan voorop; technologische ontwikkelingen en sociale media ondersteunen daarbij. Het verenigingsleven bloeit als nooit tevoren: sporters, buurtbewoners, trainers, bestuurders en andere vrijwilligers leveren allemaal een gewaardeerde bijdrage. De maatschappelijke rol van de vereniging is direct terug te zien in een daling van lokale problemen op het gebied van ongelijkheid, eenzaamheid, sociale uitsluiting, overlast en criminaliteit. Dankzij de sportvereniging vinden mensen elkaar, daar gaat het om in dit perspectief.

Sport en bewegen in dit perspectief

In dit perspectief gaat het om samen sporten en bewegen. De betrokkenheid bij de vereniging is breder dan het zelf sporten en bewegen; ook het gevoel van verbondenheid van bestuurders, vrijwilligers en leden is van groot belang. Sport heeft de kracht om mensen met verschillende achtergronden en verschillende wensen met elkaar te verbinden.

Kenmerken van de strategie

Het perspectief 'Door Vriendschap Verenigd' wordt gedragen door de leden en vrijwilligers van (sport)verenigingen, lokale bedrijven en door de gemeenten. De lokale overheid biedt financiële en organisatorische ondersteuning vanuit de domeinen cultuur, zorg, welzijn en sport. De gemeente coördineert, beheert en onderhoudt de accommodaties met clubhuizen in iedere wijk. Zij ziet erop toe dat het lidmaatschap voor iedereen betaalbaar is en vult aan waar nodig. Lokale bedrijven sponsoren het verenigingsleven. Ondersteund door de sportbonden professionaliseren de sportverenigingen. Zo zijn en blijven ze vitaal. De club is een geoliede organisatie waarin vrijwilligers samenwerken met buurtsportcoaches en welzijnswerkers. Buurtsportcoaches vormen de schakel tussen de vereniging en organisaties in zorg, welzijn, cultuur en onderwijs. Vrijwilligers zijn goed getraind in het begeleiden van sport en activiteiten, en op sociaal-emotionele vaardigheden. Naast sport en bewegen is er ruimte voor buitenschoolse opvang, huiswerkbegeleiding, inburgeringscursussen, fysiotherapie, lezingen, theatersport, filmavonden en het spelen van (sport)games.

Perspectief 3: Voel je Fit

Opgaven en drijfveren

- Een gezonde geest in een gezond lichaam
- Lekker bewegen
- Ontspanning en vitaliteit
- Flexibel en met eigen regels

Streefbeeld

In 2040 zijn we iedere dag lichamelijk actief. We voelen ons er lekker bij en het is ook nog eens goed voor ons lijf. Hoe, wanneer en met wie we sporten, dat bepalen we zelf. De openbare ruimte nodigt uit tot bewegen. En ook het beweeg-aanbod in *virtual reality* en *augmented reality* is onbegrensd. Voor iedereen is er wel een activiteit op maat, zelfs voor ouderen of chronisch zieken. Thuis volgen we onze favoriete lessen. Via sociale media delen we de passie voor sport en bewegen met gelijkgestemden over de hele wereld. Op ieder gewenst moment spreken we af met bekenden of onbekenden, om samen te sporten of een wedstrijd te spelen. Onze kleding en accessoires monitoren onze bewegingen, vitale functies en prestaties. Daardoor zijn trainingsschema's en sportadviezen op maat en zijn overbelasting en blessures verleden tijd. Plezier in sport en bewegen begint al vroeg: kinderen gymmen iedere dag, onder leiding van een gezondheidscoach of *health professional*. Scholen, werkgevers en gemeenten geven iedereen de ruimte om te sporten en te bewegen. In dit perspectief zijn alle bewoners van Nederland in 2040 in beweging, ieder op zijn eigen manier.

Sport en bewegen in dit perspectief

In dit perspectief sport je en beweeg je vaak, met wie en wanneer jij wilt. Ook welke activiteit je kiest kan per dag verschillen. We sporten en bewegen voor een gezonde fysieke en mentale conditie, maar vooral omdat het gewoon erg leuk is, ontspant en je losmaakt van je dagelijkse sores.

Kenmerken van de strategie

Het perspectief 'Voel je Fit' wordt gedragen door actieve burgers. Zij organiseren zelf activiteiten, vooral in netwerken en collectieven met gelijkgestemden. Gemeenten, verzekeraars en bedrijfsleven stimuleren een gezonde leefstijl, maar het is ieders eigen verantwoordelijkheid hier zelf vorm aan te geven. Zo biedt iedere gemeente een fijnmazig netwerk van veilige fietsroutes, wandel- en jogpaden en mountainbikeroutes. Samen met verzekeraars en het bedrijfsleven zorgen gemeenten ook voor een wijd vertakt netwerk van openbare accommodaties waar je o.a. gratis kunt klimmen, shorttracken, baanwielrennen of golfsurfen. Of waar je inspirerende lessen kunt volgen in bijvoorbeeld yoga, vechtsport of basketbal, wanneer je maar wilt. Schoolpleinen zijn zodanig ingericht dat ze kinderen uitdagen te sporten en bewegen. In het bedrijfsleven is zittend werk vervangen door werkzaamheden waarbij je staat en beweegt. Werknemers kunnen op ieder moment een uurtje gaan sporten in de buurt van het bedrijf. Ouderen blijven lang actief, ook degenen met fysieke of mentale beperkingen, al dan niet met behulp van robots. Aan de hand van de monitorgegevens van het sport- en beweeggedrag bieden zorgverzekeraars en behandelaars maatwerk. Zo komen mensen die voldoende sporten en bewegen in aanmerking voor korting of voorrang bij een (preventieve) behandeling.

Perspectief 4: Leef Mee

Opgaven en drijfveren

- Supporter ben je voor het leven
- Sporters volgen, aanmoedigen en steunen
- Evenementen beleven
- Uitslagen voorspellen

Streefbeeld

In 2040 leven we hartstochtelijk mee met onze sporters. Het Oranjegevoel is nog nooit zo sterk geweest. Vol passie moedigen we onze helden aan. We voelen ons verbonden met ons land, onze club, onze sporters en met duizenden mensen zoals wij. Als supporters steunen we onze helden, waar en wanneer het maar kan. Dankzij een oneindige stroom aan video's, foto's en nieuwtjes die topsporters, sponsors en supporters via social media delen, volgen we onze favoriete sporters en gamers 24/7. Met hologrammen, virtual reality en augmented reality beleven we de wedstrijd ook thuis alsof we tussen de spelers en de andere supporters staan. Tijdens de wedstrijd ontvangen we extra informatie, zoals spelersdata en hoogtepunten van onze favoriete sporters. Als twaalfde man krijgen we een stem: via een supporterspoll laten we de trainer weten wie er volgens ons gewisseld moet worden. Het juist voorspellen van uitslagen is in 2040 een sport op zich: de loterijen draaien topomzet. Nederland is dé plek voor grote internationale sportevenementen. Het zijn totaalbelevissen, aantrekkelijk voor iedereen. In dit perspectief hoeven we in 2040 niets van onze favoriete sport, sportclub of sporter te missen.

Sport en bewegen in dit perspectief

In dit perspectief gaat het om de beleving van sport. Sport is meeleven en beleven, real-life of virtueel. We zijn allemaal hartstochtelijke fans voor het leven.

Kenmerken van de strategie

Het perspectief 'Leef Mee' wordt gedragen door provincies, de grote steden, innovatieve bedrijven, media en evenementenorganisaties. De overheid brengt (inter)nationale private partijen bijeen. Steden en evenementenorganisaties werken intensief samen om grote evenementen naar Nederland te halen. Commerciële partijen nemen de organisatie van evenementen van sportbonden over. Voor iedere sport, fysiek of virtueel, is er wel een (pop-up) evenement. Deze evenementen vinden plaats op locaties, mobiel of multi-inzetbaar, waar alles draait om de beleving van de sport. De verkoop van mediarechten levert de sportsector extra geld op. Regels van sporten zijn aangepast aan de media-eisen: alle wedstrijden zijn snel en spectaculair. Virtuele sport draagt bij aan de beleving van fans. Wereldwijd zijn een paar grote bureaus overgebleven die alle mediavormen bestrijken. Met toekomstige vormen van vlogging en Instagram bieden individuele sporters, gamers en bezoekers hun volgers daarnaast de mogelijkheid om dag in dag uit met hun eigen idolen mee te leven.

Bijlage 2: Kernindicatoren per expertsessie

In iedere expertsessie is verkend of perspectieven met elkaar botsen of samengaan aan de hand van steeds drie (kern)indicatoren, passend bij de maatschappelijke opgave die tijdens de sessie centraal stond. Waar mogelijk, is gebruikt gemaakt van de kernindicatoren sport en bewegen (<https://www.volksgezondheidezorg.info/sport/kernindicatoren>). Maar er zijn ook enkele 'nieuwe' indicatoren samengesteld om het botsen/samengaan van de perspectieven te kunnen meten.

De experts hebben van iedere indicator van te voren informatie ontvangen, over de ontwikkelingen in heden en verleden, en de bepalende factoren voor de toekomst. Deze informatie wordt hieronder per indicator zeer kort samengevat. Deze informatie diende als input voor de expertsessie om te kunnen beoordelen hoe deze indicator zich in de toekomst zal ontwikkelen ten opzichte van de verwachte ontwikkeling zoals die naar voren kwam in het eerder gepubliceerde trendscenario (www.sporttoekomstverkenning.nl/trendscenario).

De indicatoren waren per perspectief zo gekozen dat beleid vanuit dat perspectief een positief effect heeft op deze indicatoren. Dat is tijdens de expertsessies getoetst voor alle perspectieven. Daarbij bleek dat voor alle perspectieven te gelden: dit is de groene diagonaal in de stoplichttabel op pagina 6. Per set kernindicatoren beschrijven we hieronder ook hoe de experts het effect inschatten van de strategie vanuit een perspectief op de eigen indicatoren. Tot slot wordt ook het mogelijke commentaar van de experts op de indicatoren beschreven.

(Kern)indicatoren van winnen en presteren:

1. Internationale medaillespiegel (kernindicator)

Op 1 januari 2016 stond Nederland op de 7e plaats van de internationale medaillespiegel voor Olympische sporten. Als het gaat om gewonnen medailles voor Paralympische sporten dan staat Nederland op de 10e plaats.

Verwachte trend bij gelijkblijvend beleid:

Als het beleid gelijk blijft, is de verwachting - doordat Nederland op het gebied van economische groei en bevolkingsgroei achterblijft bij de concurrentie - dat de positie van Nederland op de Olympische en Paralympische medaillespiegel zal dalen.

2. Internationale medaillespiegel junioren (kernindicator)

Op 1 januari 2016 stond Nederland op de 13e plaats op de internationale medaillespiegel voor Olympische sporten.

Verwachte trend bij gelijkblijvend beleid:

Het niveau van talentontwikkeling zal tot 2030 gelijk blijven. Nederland heeft internationaal gezien een sterk ontwikkelde methodiek van talentherkenning en -ontwikkeling. Mede ingegeven door onze cultuur van sporten op vroege leeftijd bij een van de vele verenigingen maakt dat sportief talent relatief eenvoudig is te herkennen. De compactheid van Nederland, gecombineerd met de dichte organisatiegraad van sportverenigingen, is internationaal gezien onze kracht.

* In de expertsessies bleek dat de kernindicatoren internationale medaillespiegel volwassenen en junioren lastige indicatoren zijn, omdat ze moeilijk te volgen zijn door de tijd vanwege de afhankelijkheid van evenementen. Bovendien lijken ze veel op elkaar, hoewel de medaillespiegel junioren meer ingestoken wordt vanuit de talentontwikkeling.

3. Topsportuitgaven

De wereldwijde wedloop om een zo groot mogelijke medailleogst op de Spelen vraagt om toenemende financiële uitgaven aan topsport. Op basis van beschikbare gegevens volgen we dit vanuit de collectieve uitgaven aan topsport. Tot deze uitgaven behoren de publieke middelen van het ministerie van VWS, de semipublieke middelen van de Lotto, en de uitgaven voor het Fonds voor de Topsporter (ondersteunende financiering voor topsporters in de kosten van het levensonderhoud en in staat te stellen zijn/haar topsport fulltime te beoefenen. Andere uitgaven aan topsport door bijvoorbeeld sponsors zijn niet in dit bedrag verwerkt.

De totale topsportuitgaven zijn in de periode 1997-2016 meer dan verdubbeld. Zo stegen de topsportuitgaven van 20 miljoen in 1997 naar 50 miljoen in 2016 (van Bottenburg et al. 2016).

* Deze indicator is niet uitgewerkt in het trendscenario. Er is dus geen verwachte trend beschikbaar. Tijdens de expertsessie hebben de experts verondersteld dat de verwachte trend naar de toekomst gelijkblijvend of licht stijgend is.

Naar de Top → Presteren en winnen

Beleid dat inzet op topsport heeft volgens de van de sessie presteren en winnen inderdaad positieve gevolgen voor de uitgaven aan topsport, talentontwikkeling en de plaats van Nederland op de medaillespiegels. Door experts werd opgemerkt dat Nederland het momenteel al erg goed doet en dat het daardoor lastig is om de positie van Nederland op de medaillespiegels nog aanzienlijk te verbeteren, mede ook dankzij de toenemende concurrentie vanuit andere landen.

Commentaar experts op indicatoren

Experts van de sessie presteren en winnen vonden de indicator topsportuitgaven een kunstmatige indicator, omdat publiek en privaat uit elkaar zijn gehaald. Tijdens de eerste ronde scoren was het voor de experts onduidelijk of het ook om private geldstromen, sponsoring, bedrijfsleven ging. Oorzaak en gevolg gaan al snel door elkaar heen lopen: om het perspectief Naar de Top waar te maken heb je ook privaat geld nodig om in de topsport te investeren.

(Kern)indicatoren van sociale cohesie en het verenigingsleven:

1. Clublidmaatschap (kernindicator)

In 2014 was 31% van de Nederlandse bevolking van 6 jaar en ouder lid van een sportvereniging.

Verwachte toekomst bij gelijkblijvend beleid:

Clublidmaatschap zal de komende jaren afnemen. Lidmaatschap van een sportclub is een van de vormen om een sport te beoefenen. Deze daling is vooral zichtbaar bij mensen tussen de 40 en de 70. Bij kinderen tot 10 jaar is wel een stijging te zien in sportlidmaatschap. Er van uitgaande dat de daling in de toekomst doorzet en daarbij rekening houden met toekomstige veranderingen in de bevolkingsopbouw, zal het aandeel mensen dat lid is van een sportvereniging dalen van 31% in 2014 naar 19% in 2030.

2. Vrijwilligerswerk in de sport (kernindicator)

Ruim een op de tien Nederlanders (12%) van 12 jaar en ouder was in 2014 maandelijks of vaker actief als vrijwilliger in de sport.

Verwachte toekomst bij gelijkblijvend beleid:

Het aantal mensen dat vrijwilligerswerk doet zal de komende jaren gelijk blijven of licht dalen. Dit

heeft vooral te maken met demografische ontwikkelingen, individualisering, het toenemende belang van flexibiliteit onder potentiële vrijwilligers en de vraag naar vrijwilligers op andere gebieden.

3. Vitaliteit sportverenigingen

Uit de vitaliteitsindex blijkt dat ongeveer één op de vijf sportverenigingen in Nederland een vitale vereniging is. Dit betekent dat deze verenigingen zowel voldoende of goed scoren op de matrix voor organisatiekracht als voldoende of goed scoren op de matrix voor de maatschappelijke functie.

* Deze indicator is niet uitgewerkt in het trendscenario. Er is dus geen verwachte trend beschikbaar. Tijdens de expertsessie hebben de experts verondersteld dat de verwachte trend naar de toekomst ongeveer gelijk blijft.

Door Vriendschap Verenigd → Sociale cohesie en verenigingsleven

Als de breedtesport en het verenigingsleven centraal staan in het sportbeleid, dan zal dit volgens de experts in deze sessie inderdaad een sterk positief effect hebben op sociale cohesie en het verenigingsleven. Ervan uitgaande dat de vereniging van de toekomst zich heeft vernieuwd, is de verwachting dat het clublidmaatschap en het aandeel vitale verenigingen relatief zal stijgen ten opzichte van de verwachte dalende trend. Mensen willen zich verbonden voelen, en een vereniging die voor iedereen toegankelijk is en waar sport- en andersoortige activiteiten aangeboden worden, biedt die mogelijkheid. Een kanttekening hierbij is wel dat een van de kenmerken van verenigingen het samenzijn met gelijkgestemden is. De vraag is in hoeverre de diversifiëring van het ledenbestand van een moderne vereniging in de praktijk ook echt opgaat. De overheid zal meer investeren in maatschappelijk actieve en goed functionerende verenigingen dan in verenigingen die dat niet zijn. Waar het clublidmaatschap en het aandeel vitale verenigingen zal toenemen, blijft het aandeel Nederlanders dat vrijwilligerswerk op de sportvereniging verricht naar verwachting gelijk. Enerzijds zal de geprofessionaliseerde vereniging steeds beter nieuwe vrijwilligers aan kunnen trekken, anderzijds is er de druk vanuit de maatschappij op de inzet van vrijwilligers eveneens groot (denk aan mantelzorg). Het vrijwilligerswerk zal in de toekomst waarschijnlijk flexibeler ingevuld worden met korter durende klussen en meer toegespitst naar de belangstelling van de vrijwilliger.

Commentaar experts op indicatoren

De indicator 'Vitale vereniging' leverde discussie tijdens de expertsessie vanwege de definitie. Een vitale vereniging is een "aandeel van" het totaal aan verenigingen. Interessanter zou het zijn om het aantal leden van 'vitale verenigingen' te meten. Maar daar is op dit moment nog geen indicator voor.

(Kern)indicatoren van sport, gezondheid en autonomie:

1. Voldoende beweging (kernindicator)

In 2015 voldeed 57 procent van de Nederlanders van 12 jaar en ouder aan de combinorm.

Verwachte trend bij gelijkblijvend beleid:

Bij gelijkblijvend beleid zal het aandeel van de bevolking dat voldoende sport/beweegt gelijk blijven. Tot 2030 zijn mensen net zo lichamelijk actief als nu. Dit heeft vooral te maken met demografische en technologische ontwikkelingen zoals vergrijzing, een afname van woon-werkverkeer en het spelen van games.

2. Bewegingsonderwijs (kernindicator)

Tussen 2007 en 2013 is het aantal uren bewegingsonderwijs in het primair onderwijs licht afgenomen en in het voortgezet onderwijs ongeveer gelijk gebleven (OBiN, 2007; OBiN, 2013).

Verwachte trend bij gelijkblijvend beleid:

Het aantal uren bewegingsonderwijs in het primair onderwijs zal gelijk blijven of licht stijgen. Het aantal uren bewegingsonderwijs in het voortgezet onderwijs zal gelijk blijven. Voor primair en voortgezet onderwijs samen verwachten we dat het ongeveer gelijk blijft.

3. Beweegvriendelijke omgeving (kernindicator)

In 2015 is de kernindicator Beweegvriendelijke omgeving voor het eerst bepaald en bedraagt voor heel Nederland 2,56 per 10.000 inwoners.

Verwachte toekomst bij gelijkblijvend beleid:

Dankzij verschillende demografische, technologische, politieke en sociaal-culturele ontwikkelingen zal de omgeving tussen nu en 2040, bij gelijkblijvend beleid, iets beweegvriendelijker worden.

Voel je Fit → Sport, gezondheid en autonomie

Sportbeleid waarbij gezondheid en autonomie voorop staan, zal sterk inzetten op vormen van bewegestimulering en de promotie van beweegmogelijkheden in de omgeving. Door dit beleid, gedragen door overheid, de zorgverzekering en de woon-, werk- en schoolomgeving, zullen meer mensen aan de combinorm voldoen. Als bovendien het belang van fitheid door de brede samenleving gedragen wordt, zal het merendeel van de samenleving actiever worden. Echter zal het effect naar verwachting lager zijn in de groepen met een lage sociaal-economische status en in de groepen mensen die niet meer willen of kunnen bewegen. Een omgeving die jong en oud stimuleert tot bewegen speelt dan een belangrijke rol in het creëren van gezonde en vitale burgers. Bij het beweegvriendelijk inrichten van de openbare ruimte is nog veel winst te halen. De buitenruimte is immers, in potentie, de grootste sport- en beweegruimte van Nederland. Er zijn tal van mogelijkheden, die vooralsnog onbenut blijven: bredere stoepen, autoluwe zones, voetgangersgebieden, enz. Scholen en gemeenten zullen in dit perspectief vooral inzetten op meer bewegen en sporten op en na school. Meer bewegingsonderwijs past daar goed bij, net als lerend bewegen en bewegend leren. Maar het is de vraag of het aantal uren bewegingsonderwijs zal toenemen wanneer het sportbeleid zich focust op gezondheid en autonomie. Zeker zullen ouders om meer bewegen op school vragen als bewegen de sociale norm wordt en zal de schoolinspectie erop toezien. Echter blijven scholen afhankelijk voor de uitvoering van voldoende financiering en hebben zij veel andere relevante vakken.

Commentaar experts op indicatoren

De kernindicator bewegingsonderwijs bleek tijdens de expertsessies niet (helemaal) geschikt om tot een goede meting te komen. De experts waren van mening dat er al heel lang wordt gediscussieerd over het aantal uren bewegingsonderwijs, maar dat er niets verandert: er lijkt sprake van 'beleidsresistentie', samenhangend met de vrijheid van onderwijs. Het aantal uren is voor geen enkel vak verplicht door de overheid, dus ook bewegen niet. Om die reden hebben we deze indicator slechts voor de helft laten meetellen in de uiteindelijke stoplichttabel.

1. Sportbezoek (kernindicator)

In 2014 bezocht 20% van de Nederlanders van 12 jaar en ouder maandelijks of vaker een sportwedstrijd of sportevenement.

Verwachte trend bij gelijkblijvend beleid:

Het bezoeken van sportevenementen is populair in Nederland. Jaarlijks vinden er in Nederland, buiten de reguliere competities om, circa 600 sportevenementen plaats. De verwachting is dat het bezoek aan sportevenementen bij gelijkblijvend beleid zal toenemen tot 2030.

2. Uitgaven bezoekers

Volgens het continu vrijetijdsonderzoek (CVTO) bedroegen de gemiddelde uitgaven per persoon ruim dertien euro per bezoek aan een (sport)evenement in de periode 2012-2013. Met op jaarbasis 77 miljoen bezoeken aan sportevenementen kunnen de jaarlijkse uitgaven van burgers aan sportevenementen in Nederland daarmee op ruim 1 miljard euro worden geraamd (Hover et al. 2014).

* Deze indicator is niet uitgewerkt in het trendscenario. Er is dus geen verwachte trend beschikbaar. Tijdens de expertsessie hebben de experts verondersteld dat de verwachte trend naar de toekomst stijgend is.

3. Sport volgen via media (kernindicator)

In 2014 volgde 57 procent van de Nederlanders van 6 jaar en ouder minimaal wekelijks sport via media zoals televisie, radio, kranten of tijdschriften en /of internet.

Verwachte trend bij gelijkblijvend beleid:

De media trekken veel geïnteresseerden in sport. In relatief korte tijd heeft naast de traditionele media internet een vaste plek veroverd voor het volgen van sport. Een derde van de bevolking zegt wel eens sportwebsites te bezoeken en vooral jongeren wisselen via sociale media sportervaringen uit (Tiessen-Raaphorst, 2015). De verwachting voor de toekomst is dat het volgen van sport via de media zal toenemen tot 2030.

Leef Mee → Beleven en collectieve identiteit

Als beleving en collectieve identiteit voorop staan in het sportbeleid, dan betekent dit dat er stevig ingezet zal worden op het organiseren van sportevenementen. Hierdoor zal het aantal evenementen, en daarmee ook de mogelijkheden voor sportbezoek, fors toenemen. Dit heeft weer een stuwend effect op de bezoekcijfers. Ook de keuze aan evenementen zal breder worden. Er is echter ook een verzadigingspunt: mensen kunnen niet oneindig naar evenementen gaan. Hogere bezoekerscijfers voor evenementen hebben ook een opdrijvend effect op de uitgaven van het publiek. Beleving is immers waardevol, daar willen mensen ook voor betalen. De prijs voor evenementenbezoek zal dan waarschijnlijk omhoog gaan en er zal ook meer worden uitgegeven aan randzaken zoals merchandise en overnachtingen. Vooral incidentele evenementen hebben een relatief hoog bestedingspatroon. Ook de mogelijkheden voor het volgen van sport via media zullen in dit perspectief sterk toenemen. Gezien de laagdrempeligheid van vooral sociale media zal dit leiden tot een stijging, zowel thuis, maar ook via apps/communities en tijdens het bezoeken van evenementen.

Commentaar experts op indicatoren

Tijdens de expertsessies bleek de kernindicator sportbezoek te breed geformuleerd en niet goed aan te sluiten op het perspectief Leef Mee. Dat komt omdat de indicator twee verschillende bezoeken aan sport meet: enerzijds het bezoek van professionele evenementen en anderzijds de bezoeken 'langs de lijn' van wedstrijden bij de eigen club van bijvoorbeeld zoon en dochter. Het perspectief Leef Mee richt zich vooral op eerstgenoemde professionele breedte- of topsportevenementen en niet zozeer op het bezoek van wedstrijden van zoon en dochter. Redenen om toch te werken met deze indicator is de beschikbaarheid van data uit bestaand onderzoek en het feit dat deze indicator is aangewezen als een kernindicator.

Bijlage 3: Overzicht van experts aan sessies

Aan de vier expertsessies in januari 2017 hebben 42 experts deelgenomen.

Naam	Organisatie
Ad Hogendam	Windesheim
Andre de Jeu	Vereniging Sport en Gemeenten (VSG)
Andries Kuipers	Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
Annemarie Wennekers	Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)
Bora Avric	Movisie
Carlijn Kamphuis	Universiteit Utrecht
Charles Urbanus	CTO Amsterdam/voormalig topsporter
Chiel Warners	(voormalig) topsporter / NOC*NSF Atletencommissie
Claudia Bokel	(voormalig) topsporter
Dick Zeegers	Stichting Waarborgfonds Sport
Esther Vergeer	(voormalig) topsporter
Femke Winters	NOC*NSF
Gerben van Hardeveld	NOC*NSF
Gert Jan Lammens	Rotterdam Sportsupport
Hans Slender	Hanzehogeschool Groningen
Hein Veerman	NOC*NSF
Helmie Ramakers	VWS Directie Sport
Hidde van der Ploeg	EMGO/Vumc
Hinkelien Schreuder	(voormalig) topsporter / NOC*NSF Atletencommissie
Huib Valkenberg	VeiligheidNL
Ingrid Hendriksen	Senior Consultant Active Lifestyle
Jo Lucassen	Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Opvoeding
Johan de Jong	Hanzehogeschool Groningen
Joost Oomen	Fontys - lectoraat Move to Be
Karin Proper	RIVM
Koen Breedveld	Mulier Instituut
Maarten van Bottenburg	Universiteit Utrecht
Margot van Beusekom	Firma Leef!
Margriet de Schutter	(voormalig) topsporter
Marian ter Haar	KC Sport
Maurice Aarts	InnosportLab 's-Hertogenbosch
Nicolette Schipper-van Veldhoven	Windesheim/NOC*NSF
Niels Reijgersberg	Mulier Instituut
Olivier de Hon	Dopingautoriteit
Paul Hek	NOS
Remco Boer	Kenniscentrum Sport
Rene Wijlens	Sports and Technology
Sanne de Vries	De Haagse Hogeschool
Steven de Vries	PO-Raad
Willem de Boer	HAN
Youvale van Dijk	YD Sports Desk
Jan-Willem van der Roest	Mulier Instituut